

Onderzoek naar een diervriendelijke methode voor het doden van individueel pluimvee

Anneleen Watteyn, An Garmyn, Christel Moons, Leonie Jacobs, Bart Ampe,
Frank Tuyttens

WVPA-WPSA studienamiddag

19 april 2018

ILVO

Individueel doden van pluimvee

Europese wetgeving (Verordening 2007/43/EC)

Belgische wetgeving (KB 13 juni 2010)

- Minimum 2x/dag inspectie van de stal
- Aandacht voor dierenwelzijn en -gezondheid
- Bij abnormaliteiten (ernstige verwondingen, gezondheidsstoornis):
  - eventuele behandeling
  - geen transport toegestaan!
  - onmiddellijk doden

Efficiënte, humane manier

Individueel doden van pluimvee

Meest gebruikte manieren

- Manuele of mechanische cervicale dislocatie
- Percuterende slag op de kop

Europese wetgeving (Verordening 1099/2009)

- Manuele cervicale dislocatie
  - tem 3 kg
  - max 70 dieren per dag, per persoon
- Mechanische cervicale dislocatie
  - tem 5 kg
- Percuterende slag op de kop
  - tem 5 kg
  - max 70 dieren per dag, per persoon

Methodes om individueel pluimvee **diervriendelijk** te doden
en welke **praktisch toepasbaar** op een bedrijf

- Makkelijk
- Betrouwbaar
- Geen te grote installatie
- Niet te duur

- Zo min mogelijk stress vóór de toepassing
- Onmiddellijke bewustzijnsverlies
- Gevolgd door de dood

Beter dan de gangbare methodes???

Kip

Manuele cervicale
dislocatie

Kalkoen

- Manuele of mechanische cervicale dislocatie (laag gewicht)
- Percuterende klop
- Ziekenboeg

Alternatieven

Europese wetgeving (Verordening 1099/2009)

- Penetrerend penschiettoestel
- Niet-penetrerend penschiettoestel
- Vuurwapen met vrij projectiel
- Maceratie (tot max 72h)
- Elektrische bedwelmeling
- Elektrisch waterbad
- Gassen (CO₂, CO, inerte gassen)
- Dodelijke injectie

Methodes – kip

1. Manuele cervicale dislocatie

Kop tussen duim en wijsvinger, draai- en trekbeweging

- dislocatie tussen atlas en C1
- ruptuur ruggenmerg
- ruptuur bloedvaten

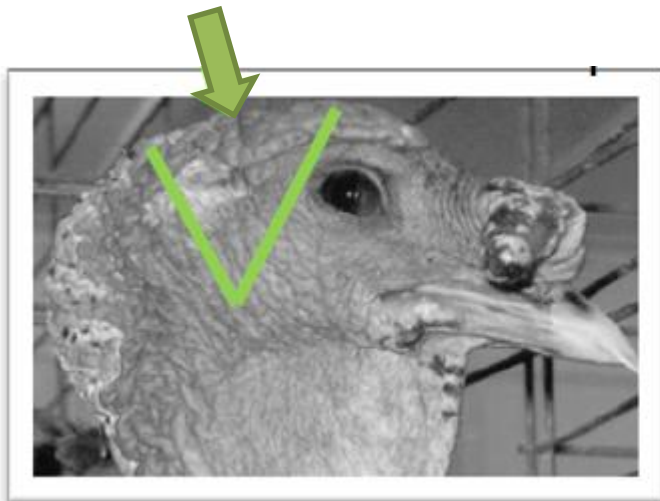
Methodes – kip

2. Captive bolt (Zephyr)

Niet-penetrerend penschiettoestel

Aangedreven door luchtdruk

Loop op kop plaatsen, tussen oog en oor

→ beschadiging van schedel en hersenen

- Video C

Methodes – kalkoen

1. Mechanische cervicale dislocatie

- Bezemsteel

Bezemsteel op de grond, nek eronder,
vasthouden aan poten
trekbeweging (hefboomsysteem)

- dislocatie tussen atlas en C1, of C1-C2
- ruptuur ruggenmerg
- ruptuur bloedvaten

Methodes – kalkoen

1. Mechanische cervicale dislocatie

- Nekcrusher

Crusher achter kop plaatsen

- dislocatie tussen C1-C2, C2-C3
- ruptuur ruggenmerg
- afsluiten bloedtoevoer hersenen

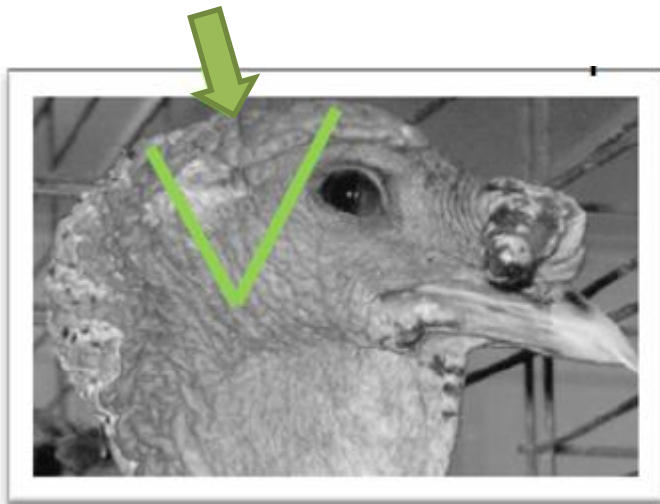
Methodes – kalkoen

2. Captive bolt (Zephyr)

Niet-penetrerend penschiettoestel

Aangedreven door luchtdruk

Loop op kop plaatsen, tussen oog en oor

→ beschadiging van schedel en hersenen

Methodes – kalkoen

3. Stikstof

Dieren worden in container geplaatst (grootte afhankelijk van diersoort)

Schuimgenerator brengt N_2 in container via schuim (in bellen)

Gewone lucht, en dus ook O_2 , wordt verdreven

- eerst verdoving, dier valt om
- door klapwieken worden schuimbellen stukgemaakt
- dier ademt nog meer N_2 in
- gevolgd door dood, agv anoxie

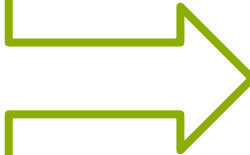

Proefopzet

Kip

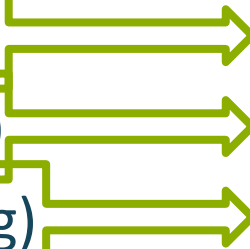
- 2 wkn (0,44 kg)
- 4 wkn (1,43 kg)
- 6 wkn (2,71 kg)

- Manuele cervicale dislocatie (CD)
- Captive bolt (CB)

Kalkoen

- 8 wkn (3,40 kg)
- 12 wkn (8,11 kg)
- 16 wkn (11,83 kg)

- Mechanische cervicale dislocatie
- Mechanische cervicale dislocatie (CD) + bezensteek
- Captive bolt (CB)
- Captive bolt (CB)
- Captive bolt (CB)
- Stikstof (N2)

Proefopzet – metingen

1. Tijd wanneer reflexen stoppen of bepaald gedrag zich vertoont

Pupilreflex

- Afkomstig van centraal (hersenstam en craniale zenuwen)
- Afwezigheid duidt op hersendood

Vleugelwieken (clonische bewegingen)

- Afkomstig van perifeer (ruggenmergzenuwen)
- Voorkomen duidt op hersendood

Verlies van lichaamstonus

- Afwezigheid duidt op dood

Tijdopname start vanaf uitvoeren techniek!

Proefopzet – metingen

2. Effectiviteit

Reactievermogen

Start vleugelwieken

→ indien dodingsmethode niet effectief: euthanasie (Na-pentobarbital)

Statistische analyse

ANOVA, type III met post hoc test (Tukey)

Kip

Vergelijking van CD en CB tussen leeftijden

Kalkoen

Vergelijking methodes (NC, CB, N2) op leeftijd 12 wkn

Kip – Kalkoen

Vergelijking tussen diersoorten op zelfde gewicht
(kip=6 wkn, kalkoen=8 wkn)

Resultaten - kip

Leeftijd	Meting	CD	CB
2 wkn (n=12)	Pupilreflex (s)	56 (15)^a	8 (4)^b
	Vleugelwieken (s)	0 (0)	4 (6)
	Lichaamstonus (s)	185 (74)^a	79 (47)^b
	Effectiviteit	100%	100%
4 wkn (n=20)	Pupilreflex (s)	55 (12)^a	10 (2)^b
	Vleugelwieken (s)	0 (0)^a	1 (1)^b
	Lichaamstonus (s)	126 (36)	104 (40)
	Effectiviteit	100%	90%
6 wkn (n=20)	Pupilreflex (s)	81 (35)^a	13 (4)^b
	Vleugelwieken (s)	0 (0)	0 (0)
	Lichaamstonus (s)	172 (75)^a	83 (30)^b
	Effectiviteit	100%	100%

Resultaten - kip

CD

- Snelle techniek, uitvoerbaar in stal
- 100% effectiviteit
- Miniem verschil tussen leeftijden

CB

- Uit te voeren in technische ruimte
- Sneller dood (obv lichaamstonus)
- Geen 100% effectiviteit
  - Belang van goede positionering!
- Geen verschil tussen leeftijden

Beide methodes: snel hersendood

Resultaten - kalkoen

	CB (n=10)	NC (n=10)	N2 (n=10)
Pupilreflex (s)	34 (7) ^a	138 (44) ^b	< 122 (21)
Vleugelwieken (s)	0 (0) ^a	40 (53) ^b	9 (8) ^{ab}
Lichaamstonus (s)	205 (92) ^a	207 (66) ^a	94 (9) ^b
Effectiviteit	90%	100%	100%

Opmerking!

- Pupilreflex bij N2 niet te beoordelen tijdens uitvoering
(opgenomen tijd = tijd na openen container)
- Metingen bij N2: vanaf bewusteloosheid

Resultaten - kalkoen

CB

- Snel hersendood
- Geen 100% effectiviteit
  - Belang van goede positionering!

NC

- Vrij snel hersendood, doch veel variatie
- EEG metingen moeten uitsluiting brengen

N2

- Rustige en snelle dood
- 100% effectiviteit

Resultaten – kip vs. kalkoen

Methode	Metingen	Kip – 6 wkn (n=20)	Kalkoen – 8 wkn (n=12)
CD	Pupilreflex (s)	81 (35)	110 (45)
	Vleugelwieken (s)	0 (0)	0 (0)
	Lichaamstonus (s)	172 (75)	182 (26)
	Effectiviteit	100%	100%
CB	Pupilreflex (s)	14 (4)	15 (0)
	Vleugelwieken (s)	0 (0)	1 (1)
	Lichaamstonus (s)	83 (30)	111 (16)
	Effectiviteit	100%	83%

Resultaten – kip vs. kalkoen

CD

- Geen significante verschillen tussen diersoorten

CB

- Geen significante verschillen tussen diersoorten

Conclusie

Beste methode om individueel pluimvee te doden

- ✓ **Diervriendelijk (onmiddellijk bewustzijnsverlies en snel hersendood)**
  - CD, CB, N2: voldoen
  - NC: verdere uitklaring nodig
- ✓ **Diervriendelijk (stress)**
  - stressmetingen (zoals cortisol) niet meegenomen in dit onderzoek
  - wel kan rekening gehouden worden met de verplaatsing van het dier
- ✓ **Hoge slaagkans**
  - CD, NC, N2: voldoen
  - CB: juiste positionering!

Conclusie

Beste methode om individueel pluimvee te doden

- ✓ per diersoort / per gewicht

  - weinig verschil tussen gewichtsklassen bij kip
  - geen verschil tussen kip en kalkoen

- ✓ aanvaardbaar voor dierenartsen en pluimveehouders

  - wordt momenteel getest

    - peiling naar praktische toepassing, prijs

    - testen van verschillende methodes door zelfde pluimveehouder

    - kip: CB en N2

    - kalkoen: NC, CB en N2

Dank u wel

ILVO

Instituut voor Landbouw-,
Visserij- en Voedingsonderzoek
Scheldeweg 68
9090 Melle – België

Anneleen.Watteyn@ilvo.vlaanderen.be
Bart.Ampe@ilvo.vlaanderen.be
Frank.Tuytens@ilvo.vlaanderen.be

Faculteit Diergeneeskunde
Universiteit Gent
Salisburylaan 133
9820 Merelbeke – België

Christel.Moons@ugent.be
An.Garmyn@ugent.be

Met dank aan de Vlaamse Overheid – Departement Omgeving – Dienst Dierenwelzijn
voor de financiering van dit project.

